

Slovenská asociácia učiteľov slovenčiny

Sídlo: Gymnázium na Hubeného ulici 23, 834 08 Bratislava

web: <http://saus.yw.sk>; email: janpapuga@gmail.com

Národný ústav certifikovaných
meraní vzdelávania
Žehrianska 9
851 07 Bratislava

V Bratislave dňa 3. 4. 2014

VEC

Pripomienky k testovaniu 2014

Vážená pani riaditeľka,

na základe skúseností z testovaní 2014 Vám aj tento rok prostredníctvom Slovenskej asociácie učiteľov slovenčiny (ďalej SAUS) chceme sprostredkovať pripomienky a návrhy, ktoré sme pripravili na základe priamej skúsenosti učiteľov i žiakov s testovaniami.

Aj tento rok môžeme konštatovať, že problematických bodov bolo menej. Tie, ktoré sa vyskytli, uvádzame nižšie s cieľom konštruktívne sa podieľať na zdokonaľovaní testovacích nástrojov a celkovej organizácie testovaní. Na rozdiel od médií, príp. laickej verejnosti nie je našim cieľom vyvolávať škandály, prípadne spochybňovať kompetencie Vašich odborníkov. Veríme, že takáto komunikácia bude prospešná a naše pripomienky sa stanú východiskom pri príprave ďalších testovaní.

Testovanie 9

- Učitelia zotrývajú na návrhu posunúť T9 na máj/jún. Aktuálny termín testovania spôsobuje, že žiaci po jeho absolvovaní strácajú motiváciu pracovať a učiť sa, zanedbávajú prípravu na vyučovanie, čím stagnujú v rozširovaní svojich vedomostí a kompetencií. Z pohľadu stredných škôl absolvent ZŠ príde do 1. ročníka tak, ako keby mal niekoľkomesačné prázdniny. Ťažšie sa mu nadväzuje na stredoškolské vyučovanie. Tento návrh dlhodobo podporuje aj SAUS a spolu so Slovenskou komorou učiteľov (ďalej SKU) budeme túto zmenu prioritne presadzovať.
- Neodmietame návrh, že by T9 nahradilo prijímacie skúšky na stredné školy za predpokladu rozšírenia testovania aj na iné predmety okrem SJL a matematiky, ktoré by sa volili podľa zamerania strednej školy.
- Podporujeme diskutovaný návrh, ktorý predložila SKU, aby sa T9 konalo na pôde stredných škôl, čím by sa výrazne posilnila objektivita testovania, keďže by celý proces bol v rukách „cudzích“ učiteľov stredných škôl.
- Učitelia SJL v súvislosti s T9 sa domnievajú, že sa testuje prevažne čitateľská gramotnosť (čo má byť cieľom všetkých vyučovacích predmetov, ďalej ČG), teda nie obsah predmetu SJL, pod ktorého hlavičkou sa testy administrujú. Opätovne požadujeme oddeliť testy SJL od testov na zisťovanie ČG. Odmietame, aby bola ČG výlučne kompetenciou nášho predmetu. Osamostatnením testu zameraného na ČG

sa vyvinie tlak aj na učiteľov iných predmetov, čím sa stane táto kompetencia cieľom viacerých vyučovacích hodín. Takýto postoj zaujala aj SKU. Požadujeme, aby sa dôkladnejšie overovalo učivo súvisiace s naším predmetom. Zároveň rešpektujeme potrebu viesť žiakov k všestrannému rozvoju ČG.

- Aj tento rok musíme pripomenúť, že T9 by malo nevyhnutne obsahovať aj úlohy s otvorenou odpoveďou, čo je súčasťou štandardných testov (porov. s EČ MS). My učitelia máme skúsenosti, ale aj žiaci na to poukazujú, že testovaní neraz riešia úlohy s výberom odpovedí tipovaním, čo znižuje hodnotu testu. Navyše z rôznych diskusií vieme, že otázky so 4 ponúknutými odpoveďami otvárajú väčší priestor podvádzaniu (žiaci si môžu správne odpovede povedať, ale aj ukázať v procese administrácie). Sme presvedčení, že striedaním úloh s otvorenou odpoveďou a s odpoveďou s výberom zo štyroch možností by sa posilnila reliabilita a dôveryhodnosť testov T9. Problém nevidíme ani v opravách úloh s otvorenou odpoveďou – aj v rámci T9 sa dá kreovať komisia učiteľov, ktorí by otvorené úlohy opravili takým spôsobom, akým sa opravuje EČ MS na stredných školách.
- Požadujeme, aby sa celoslovenského testovania zúčastnili aj žiaci kvarty osemročných, resp. bilingválnych päťročných gymnázií. Testovanie bez tejto vzorky výrazne skresľuje hodnotenie vedomostí žiakov ZŠ, keďže tí nadanejší žiaci nie sú súčasťou cieľovej skupiny testovania. Okrem toho pripomíname, že v rámci diskusií o zachovaní osemročných gymnázií je dôležité mať takýto výstup aj z tohto typu štúdia, t. j. po ISCED 2. Hodnotiť úroveň žiakov osemročných gymnázií formou EČ MS až po výstupe z ISCED 3 považujeme za nedostatočné.
- Bolo by potrebné prispôbiť čas na administráciu testu jeho náročnosti, najmä ak sú na základnej škole žiaci rôznych vedomostných úrovní a schopností a nie každý dokáže v časovom strese vyriešiť úlohy, ktoré by mu zvyčajne nerobili problém.
- K jednotlivým zadaniam: Negatívny názor mali učitelia na ukážku *ponuka cestovnej kancelárie*, ktorá nie je typickým textom, s ktorým sa žiak základnej školy pravidelne stretáva. Preto mu nemusel byť jasný pojem „polpenzia“, s ktorým súviselo zadanie č. 17 (test 2537). (Niektorí učitelia toto zadanie považovali za diskriminačné pre deti zo sociálne slabších rodín.) Praktické texty v testovaniach vítame, no musia byť prispôbené skúsenostnému komplexu žiaka daného veku (podobne nemuseli vedieť, čo znamenajú slová „delegát“, „transfer“). Takýto text sa hodí skôr do EČ MS, avšak po výraznej jazykovo-grafickej úprave: v ukážke sa nachádzajú vety neukončené bodkou, nelogické konštrukcie (napr. „stravovanie polpenziou“; „Cena zahrňuje: vlastnou dopravou“). Takýto text žiakov 9. ročníkov iba zavádza.
- Úloha č. 19 (test 2537) má, podľa nás, dve možné správne odpovede z hľadiska kolísania pravopisu veľkých písmen v závislosti od pragmatických cieľov propagačných textov. Žiak z daného textu nemôže vedieť, či sa oficiálny názov textu nezačína slovom „hotel“. Môže si tak vytvoriť paralelu (tak žiakov vieme) k podobným názvom, akými sú Divadlo Aréna, Divadlo Astorka, Hotel Devín, ktoré si vo verejných dokumentoch dávajú do názvu aj všeobecné podstatné meno, čím vzniká združené pomenovanie s veľkým začiatočným písmenom. Deviatok nemá takú lingvistickú skúsenosť, že by mohol považovať za jednoznačnú odpoveď s písmenom A. Navrhujeme rozšíriť správnu odpoveď aj o možnosť B („moderný Hotel Amfora).
- V úlohe č. 15 (test 2537) sa v istom kontexte (keďže v zadaní nie je pokyn opierať sa o ukážku, ako sa to zvyčajne pripomína) môže považovať aj odpoveď C („nosi znamenie schválne odkryté“) za umelecký prostriedok, metaforu, príp. symbol. Upozorňujeme, že v súvislosti s umeleckými textami je nutné kreovať

jednoznačnejšie zadania a distraktory, keďže texty s estetickou funkciou sú viacvýznamové a dajú sa interpretovať (resp. čítať) viacerými spôsobmi.

- V rámci T9 i EČ MS skúšajú tie isté pojmy – vokalizácia predložiek, slabikotvorné spoluhlásky. Myslíme si, že štátne vzdelávacie programy pre ISCED 2 aj 3 môžu byť námietom rôznorodejších úloh.
- Na základe rozhovorov so žiakmi, s učiteľmi, so špeciálnymi pedagógmi i administrátormi opakujeme požiadavku, aby T9 bolo rozložené do dvoch dní – jeden deň matematika, druhý deň SJL (alebo naopak). Žiaci sa nám sťažovali, že boli po testovaní prvého predmetu unavení, nevedeli sa sústrediť. Dva dôležité testy v jeden deň sú pre žiakov daného stupňa príliš veľa aj z hľadiska psychohygieny. Dozista sú žiaci ZŠ pripravovaní aj na záťažové situácie v rámci bežného vyučovania, avšak vystaviť ich v jeden deň dvom dôležitým testom sa nám zdá neprimerané. Ani počas bežného vyučovania nemôžu písať žiaci v jeden deň dve 45-minútové písomky z rôznych predmetov (podľa platných metodických pokynov). Uvedená zmena by prospela aj žiakom s poruchami učenia, ktorých je stále viac. Ekonomický zreteľ jednodňového testovania nemôže byť jediným kritériom pri kreovaní systému testovania.

Testovanie 5

- Požadujeme presunutie termínu Testovania 5 na máj/jún, t. j. na koniec 4. ročníka. Aj podľa názoru SKU nemôže byť testovanie výstupu zo 4. ročníka po letných prázdninách v 5. ročníku (je to rarita). Opäť to vyvíja tlak na učiteľov SJL na 2. stupni, ktorí namiesto toho, aby naplňali štátny vzdelávací program, pripravujú žiakov na testovanie v snahe zabezpečiť pod nátlakom niektorých zriaďovateľov, riaditeľov či verejnosti úspech a pozitívny obraz základnej školy.

Externá časť maturitnej skúšky

- V EČ MS opätovne vyslovujeme požiadavku predĺžiť čas administrácie testov z 90 minút na 100 minút. Máme ohlasy od študentov, že posledné úlohy testu robili v rýchlosti, nemali čas na spätnú kontrolu testu a na dôslednejšie riešenie úloh zameraných na čítanie s porozumením.
- Chceme oceniť, že ste do EČ MS dali vyrovnaný pomer medzi jazykom, literatúrou a čítaním s porozumením. Učitelia mali pocit, že konečne sa skúša predmet SJL a nielen oblasť ČG, ktorá by mala byť cieľom všetkých vyučovacích predmetov, resp. predmetom osobitného testu, aby sa vyvíjal tlak na rozvíjanie ČG na všetkých vyučovacích predmetoch (pozri vyššie). Vyváženosť pomeru medzi zložkami predmetu SJL požadujeme aj v T9 (pozri vyššie).
- Perspektívne navrhujeme (resp. podporujeme), aby sa pre zabezpečenie objektivity v oprave úloh s otvorenými odpoveďami opravovali testy EČ MS centrálnymi vyškolenými učiteľmi, čím by sa znížili aj rôzne interpretácie kľúča správnych odpovedí v maturitných komisiách, ktoré opravujú úlohy s otvorenými odpoveďami. Zároveň by sa zvýšila objektivita a výpovedná hodnota výsledkov testu. Rovnaký postup navrhujeme aj v prípade T9 po zavedení úloh s otvorenými odpoveďami. Podporujeme aj prechod na výlučne elektronické testovanie, čím sa takisto zvýši objektivita hodnotenia a hlavne rýchlosť vyhodnotenia, ktorú požadujú žiaci i rodičia.
- Domnievame sa, že treba prepracovať katalóg cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov zo SJL, resp. ho treba integrovať do štátneho vzdelávacieho programu, keďže je to v súčasnej podobe duplicitný dokument (pre ISCED 2 „cieľové požiadavky“ nejestvujú). Na základe jeho analýzy sme dospeli k zisteniu, že tento dokument nie je dostatočne konkrétny a pod jednotlivými obsahovými položkami

nie je jasne definovaná hĺbka a šírka overovaného pojmu, čo sťažuje prípravu žiakov na EČ MS. Napr. pojem slohový útvar: *Ktoré útvary? Do akej hĺbky? Môže sa overiť pojem napr. reportáže, keď nie je explicitne uvedený?* Domnievame sa, že NÚCEM by mal byť tvorcom výstupného dokumentu (v prípade jeho zachovania), resp. jeho významným spoluautorom (nie ŠPÚ).

- Na základe mnohých podnetov navrhujeme návrat k dvom úrovniam maturitnej skúšky zo SJL a SJSL. Domnievame sa, že je nutné diferencovať maturitnú skúšku z (nielen) nášho predmetu na stredných odborných školách a na gymnáziách. Stredné odborné školy venujú disponibilné hodiny predovšetkým odborným predmetom, teda väčšinou neotvárajú voliteľný seminár zameraný na SJL, prípadne nerozširujú počet hodín vyučovania SJL, kým gymnáziá takúto možnosť majú. Tým pádom sa žiaci odborných škôl nemôžu na testovanie pripraviť tak, ako žiaci gymnázií. Navrhujeme zaviesť povinnú maturitnú skúšku z vyššej úrovne SJL/SJSL na gymnáziách (ako je to v prípade cudzích jazykov) a možnosť výberu úrovne maturity na stredných odborných školách. Domnievame sa, že sa tým zvýši aj toľko diskutovaná úroveň vzdelávania na gymnáziách, ktoré požaduje aj ministerstvo školstva. V prípade prijatia nášho návrhu odmietame, aby sa obsah vyššej a nižšej úrovne maturitnej skúšky líšil len časom na ústnu/písomnú skúšku alebo kvantitatívnym výberom učiva pre nižšiu úroveň. Takejto zmene je nutné prispôbiť celý štátny vzdelávací program. Sme pripravení vypracovať kvalitatívny návrh diferenciácie úrovní maturitnej skúšky zo SJL v rámci pedagogickej dokumentácie.
- K jednotlivým zadaniam: Napriek tomu, že je úloha č. 8 (test 6387) jednoduchá, treba zosúladiť zápis priamej reči s didaktickou praxou, v intenciách ktorej sa priama reč píše s úvodzovkami alebo s pomlčkami. Priama reč bez úvodzoviek môže navodzovať dojem polopriamej reči, čo by mohlo žiaka pomýliť. Okrem toho sa za priamu reč označuje prehovor postavy, preto nie je náležité, aby sa v kľúči správnych odpovedí uznávalo aj riešenie „kričia: nech žije“, kde časť „kričia“ je uvádzacou vetou. Takisto požadujeme napriek tomu, že si uvedomujeme pôvodnosť textov v ukázkach, aby sa dodržiavali v súvislých textoch odseky, ktoré sa štandardne požadujú od žiakov na vyučovaní, t. j. odseky so začiatočným odsadením (pozri ukážka 5 a 6, test 6387), najmä ak zadanie súvisí s rozdelením textu na odseky (úloha č. 46, test 6387). Takýto odsek požadujú aj kritériá na opravu maturitných slohov v časti vonkajšia forma. Uvedomujeme si, že jestvujú aj iné typy spôsoby označovania odsekov, no tie nie sú aplikované do vyučovacej praxe. Na problematiku dôsledného označovania odsekov v ukázkach testu sme poukazovali aj v pripomienkach k EČ MS 2012. V testovaniach by sa nemali popierať teoretické východiská prípravy žiakov a zaužívané lingvistické či literárnovedné poznatky aplikované do vyučovacej praxe. Celoslovenský test by mal rešpektovať aplikačnú prax na prvom mieste.
- V úlohe č. 32 (test 6387) je problematické slovo „tak“, ktoré sa podľa kľúča správnych odpovedí považovalo za slovo bez vetnočlenskej platnosti. Uvedomujeme si, že v prípade súvetia ide o dvojslovný spojkový (odkazovací) výraz „tak – že“, teda sa zaraďuje k spojкам, ktoré nie sú vetným členom. Klasifikácia tohto slova si však vyžaduje širší lingvistický opis, ktorého žiaci daného stupňa nemusia byť schopní, keďže je vyučovanie jazyka orientované predovšetkým komunikačne, nie na nuansy slovenskej morfológie. V danom texte sa na takúto úlohu mohla vybrať vhodnejšia veta, ktorá by nevyvolávala námietky učiteľskej (resp. žiackej) verejnosti.
- V úlohe č. 35 (test 6387) by sme uprednostnili iné slovo, ktoré vzniklo skladaním. Aj keď je odpoveď D „kadekoľvek“ v porovnaní s ostatnými jediná správna, jeho slovotvorná motivácia je pre žiaka nejasná – druhá časť tohto slova je nejestvujúci

základ „-koľvek“, čo sa zreteľne líši od exemplifikácií pri vyučovaní témy slovotvorby (napr. hlavolam, teplomer, kdeкто).

- K EČ MS nemáme okrem uvedeného zásadné pripomienky. Učítelia i žiaci sú s podobou testu poväčšine spokojní a veria, že sa takýto prístup preniesie aj do testov T9. Ďakujeme koordinátorom EČ MS za zvyšovanie úrovne testov a za zohľadňovanie názorov učítelov SJL.

Písomná forma internej časti maturitnej skúšky

- K témam PFIČ neboli zásadné výhrady, žiaci si mali možnosť vybrať minimálne jednu vhodnú tému. V médiách sme zaznamenali, že v prípade 1. témy došlo k úprave citátu uvedenej osobnosti z didaktických dôvodov. Domnievame sa, že táto úprava nebude mať dosah na kvalitu práce žiaka, preto ju považujeme za irelevantnú a za snahu vyvolávať pocit neistoty u žiakov a učítelov zo strany niektorých médií a jednotlivcov. Jedinú pripomienku máme k tematickým dodatkom v žánrových charakteristikách 1. a 4. témy (SJL). Domnievame sa, že ďalšie takéto usmernenia k témam sú zbytočné, obmedzujú tvorivý priestor žiaka. Obe témy dostatočne naznačovali, o čom má byť slohová práca, kým doplnenia v zátvorkách mohli zaviesť žiaka k inému poňatiu expanzie zadanej témy. Napr. zadanie 4. témy s kľúčovým slovom „komunikácia“ nemusí žiakovi evokovať tému tolerancie. Takéto prepojenie sa nám zdalo až „násilné“. Uprednostnili by sme v budúcnosti iba žánrové doplnenie, resp. doplnenie odborného prívlastku k žánru (napr. úvaha, rozprávanie/umelecké rozprávanie, slávnostný prejav a pod.), prípadne naznačenie situácie v rečníckych útvaroch (napr. slávnostný prejav k výročiu školy, diskusný príspevok v študentskom parlamente).

Uvedené pripomienky, podnety a návrhy boli vypracované na základe diskusie so zainteresovanými učiteľmi a žiakmi, s priamymi účastníkmi Testovania 9, externej časti a písomnej formy internej časti maturitnej skúšky. Názory, ktoré boli ojedinelé alebo vychádzali z nepochopenia testovacích nástrojov sme do nášho listu nezapracovali (napr. problém derniéra). Nezapracované pripomienky sme našim členom zdôvodnili.

Verím, že naše podnety prijmete konštruktívne a budete ich považovať za pozitívnu spätnú väzbu. Tešíme sa na Vašu odpoveď a na ďalšiu spoluprácu.

S pozdravom

PhDr. Ján Papuga, PhD.
Predseda Rady SAUS

Na vedomie:
Členovia SAUS
Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu
Štátny pedagogický ústav